

Samenvatting

In de tweede helft van jaren negentig van de vorige eeuw togen er substantiële aantallen asielzoekers naar Nederland, waarvan ongeveer de helft op verschillende manieren een Nederlandse verblijfsvergunning verwierf. Uit een recent WODC-rapport, dat beschreef hoe de integratie van die groep vergunninghouders verliep, bleek dat ongeveer één op de drie personen met een asielachtergrond die in de periode 1995 tot en met 1999 werden ingeschreven in het Nederlandse bevolkingsregister na verloop van tijd weer uit Nederland vertrok. Uitschrijving uit het bevolkingsregister kan wijzen op geregistreeerde remigratie (het terugkeren naar het land van herkomst), geregistreeerde vervolgmigratie (het emigreren naar een ander land dat niet het herkomstland is), of is het gevolg van administratieve verwijdering (verwijdering door de gemeente omdat er lange tijd, bijvoorbeeld twee jaar, niets meer van de betreffende persoon is vernomen). Blijkbaar komt internationale migratie ook nog regelmatig voor *nadat* asielmigranten een verblijfsvergunning verwerven.

Sinds 2014 heeft Nederland opnieuw te maken met een substantiële instroom van asielzoekers, van wie een belangrijk deel in aanmerking is gekomen voor een verblijfsvergunning. Een belangrijke vraag die zich momenteel voordoet, is hoe de positie van de nieuwe vergunninghouders zich de komende jaren zal ontwikkelen. Een van de vragen die daarbij gesteld kunnen worden, is in hoeverre zij zich blijvend in Nederland zullen vestigen. De Directie Migratie heeft het WODC daarom verzocht om nader onderzoek te doen naar het migratiegedrag *na* vergunningverwerving onder de asielmigranten die zich in de tweede helft van de jaren negentig van de vorige eeuw in Nederland vestigden. Het WODC heeft daartoe samenwerking gezocht met het CBS.

De volgende onderzoeksvragen staan in dit rapport centraal:

- 1 Hoe groot was het aandeel emigranten tot en met 31 december 2015 onder vergunninghouders met een asielachtergrond uit het cohort 1995-1999 en wat voor type emigratie betrof het (remigratie dan wel vervolgmigratie)?
- 2 Op welke achtergrondkenmerken verschillen de vergunninghouders die emigreerden (uitgesplitst naar type emigratie) van de vergunninghouders die eind 2015 nog, of weer, in Nederland woonden?
- 3 Welke achtergrondkenmerken van de vergunninghouders zijn voorspellers van emigratie uit Nederland in de vorm van remigratie, vervolgmigratie en administratieve verwijdering met onbekende bestemming?

Relevantie

Het migratiegedrag na asielvergunningverlening is zowel in Nederland als internationaal beperkt gedocumenteerd. We weten niet goed hoe gangbaar remigratie en vervolgmigratie zijn, welke factoren maken dat vergunninghouders het land waarin men asiel aanvraag eventueel weer verlaten, en met welke bestemming. Wel is bekend dat zich onder Somalische vergunninghouders een aanzienlijke emigratie richting Engeland heeft voorgedaan. Mede in het licht van de verhoogde asielinstroom van de afgelopen jaren is het om verschillende redenen van belang meer te weten te komen over de migratiepatronen onder eerdere cohorten vergunninghouders. Ten eerste kan kennis op dat terrein meer inzicht bieden in de (on)mogelijkheden van tijdelijke bescherming. In zijn Regeerakkoord stelt het

kabinet Rutte III voor om de asielvergunning voor bepaalde tijd voortaan drie in plaats van vijf jaar geldig te laten zijn, waarna de vergunning eventueel met twee jaar verlengd kan worden voordat de vergunninghouder mogelijk recht heeft op permanent verblijf in Nederland. Het is interessant om na te gaan hoe dat voor-nemen zich verhoudt tot het emigratiegedrag van asielvergunninghouders in het verleden, welke tot op zekere hoogte de migratievoorkeuren van dergelijke migranten reflecteert. Ten tweede kan de kennis mogelijk benut worden bij het Europese toelatingsbeleid voor asielmigranten, waaronder initiatieven om te komen tot een Europees spreidingsbeleid voor asielvergunninghouders. Als bepaalde groepen asielvergunninghouders na verloop van tijd in hoge mate verder migreerden vanuit Nederland naar andere Europese landen, dan kunnen dergelijke groepen wellicht beter direct in die andere Europese landen worden opgenomen, bijvoorbeeld wanneer dat een gunstig effect zou hebben op hun integratietrajecten. Ten derde kan kennis van migratiegedrag na vergunning-verlening van belang zijn voor het Nederlandse *integratie*beleid. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat vooral relatief goed geïntegreerde vergunninghouders vertrekken of dat groepen migranten, die eigenlijk gericht zijn op verblijf elders in de Europese Unie, in Nederland een integratieachterstand oplopen. Dat zou bepaalde 'integratie-vraagstukken' in Nederland tot op zekere hoogte in een ander licht plaatsen. Ten slotte is voor de discussie over de integratie van asielmigranten momenteel van belang dat een deel van de personen die Nederland verlieten, zich wellicht opnieuw in Nederland zullen vestigen. Zo bestaat de mogelijkheid dat een deel van degenen die naar het Verenigd Koninkrijk vertrokken weer naar Nederland trekken vanwege de 'Brexit'.

Gegevens en onderzoeksmethode

Er is gebruikgemaakt van een dataset, samengesteld op basis van het Stelsel van Sociaal statistische Bestanden (SSB), die is aangemaakt in het kader van de WODC studie *Een kwestie van tijd* (Maliapaard et al., 2017). De populatie bestaat uit alle migranten die (1) volgens het CBS 'asiel' als migratiemotief hebben (dat wil zeggen: naar Nederland zijn gekomen in het kader van een asielverzoek), (2) in de periode 1995 tot en met 1999 voor het eerst in het Nederlandse bevolkingsregister werden geregistreerd, en (3) tenminste ingeschreven zijn geweest op een adres dat geen COA-locatie (asielzoekerscentrum) was, zonder Nederland eerst te hebben verlaten vanuit een COA-locatie.

Het databestand uit het eerdere WODC-onderzoek is voor de huidige studie verder opgeschoond: zo werden personen die in de periode 1995-1999 weliswaar ingeschreven werden in de Gemeentelijke Basis Administratie (GBA), Basisregistratie Personen (BRP, voorheen GBA) maar die nooit buiten een AZC hebben gewoond, nu uitgefilterd omdat het naar alle waarschijnlijkheid personen betreft die nooit een verblijfsvergunning verwierven.

Verder is het databestand verrijkt met variabelen over het geregistreerde land van bestemming ingeval van emigratie of eventueel administratieve verwijdering uit de GBA. Ten slotte is de observatieperiode uitgebreid tot en met 31-12-2015 (*Een kwestie van tijd* keek alleen naar het laatst bekende woonland van de vergunninghouders op de peildatum 31-12-2013).

Terwijl de eerste twee onderzoeksvragen zijn beantwoord met behulp van beschrijvende statistiek is de derde onderzoeksvraag beantwoord door middel van zogeheten survival analyses en *competing risk* analyses. Bij dergelijke modellen wordt de kans op emigratie bepaald op basis van zowel tijdsinvariante kenmerken van de migrant (bijvoorbeeld leeftijd van inschrijving in de GBA en geslacht) als

dynamische kenmerken (bijvoorbeeld of een migrant participeerde op de arbeidsmarkt of inmiddels tot Nederlander was genaturaliseerd).

Beperkingen

Vier beperkingen van het onderzoek dienen te worden benoemd. Ten eerste is uitsluitend gekeken naar internationale migratie onder asielzoekers die een Nederlandse verblijfsvergunning verkregen. Er zal tevens sprake zijn van een 'omgekeerde' migratiestroom waarbij asielzoekers die in andere Europese landen een verblijfsvergunning verkrijgen zich na verloop van tijd in Nederland vestigen. Ten tweede is de verblijfstitel van de migranten indirect afgeleid uit GBA-gegevens en IND-gegevens die in de jaren negentig van de vorige eeuw door de Immigratie en Naturalisatiedienst (IND) aan het CBS zijn geleverd over het (eerste) 'migratiemotief' van een immigrant. Er kon niet opnieuw een koppeling worden gemaakt met IND-gegevens vanaf 1995 zodat we hadden kunnen nagaan of personen wellicht te maken hebben gekregen met intrekking of niet-verlenging van tijdelijke verblijfsvergunningen. Ten derde zullen de gegevens uit het bevolkingsregister niet altijd corresponderen met het werkelijke en 'definitieve' woonland van de migrant. Een deel van degenen die volgens de GBA in Nederland woonden kan feitelijk gedurende een deel van die periode buiten Nederland hebben gewoond of nog steeds wonen. Het laatst bekende woonland in het geval van geregistreerde emigratie hoeft bovendien niet overeen te komen met het laatste woonland: zo is het mogelijk dat emigranten opnieuw migreerden, hetzij naar het oorspronkelijke herkomstland, hetzij naar een ander land (niet zijnde Nederland). Ten vierde: een aanzienlijke groep personen bleek niet langer ingeschreven te staan in het Nederlandse bevolkingsregister zonder dat er een opvolgend woonland bekend is. Het betreft personen die na verloop van tijd administratief door de gemeente zijn verwijderd uit het GBA. Voor zover ons bekend, gebeurt dat meestal als de Nederlandse instanties een tijd (bijvoorbeeld twee jaar) niets meer van de betreffende persoon vernemen. Het kan zijn dat de vergunninghouder niet de moeite nam om zich uit te schrijven of niet wist dat dat in Nederland wettelijk verplicht is. De groep administratief verwijderden kan echter ook bestaan uit personen die na verloop van tijd hun verblijfsvergunning voor bepaalde tijd verloren. Een deel van hen zal, ondanks hun administratieve verwijdering uit het bevolkingsregister, voor korte of langere duur in Nederland hebben verbleven, zij het niet rechtmatig. We gaan er echter om verschillende redenen van uit dat de meeste administratief verwijderde personen Nederland uiteindelijk verlieten: (1) de Nederlandse overheid ging zover bekend voor het betreffende cohort terughoudend om met het niet verlengen of beëindigen van de geldigheid van verblijfsvergunningen, (2) er zijn in de meeste gevallen vele jaren verstreken sinds de administratieve verwijdering en de laatste door ons gehanteerde peildatum (31-12-2015) terwijl het gezien de Koppelingswet en ander Nederlands beleid om onrechtmatig verblijf te ontmoedigen niet eenvoudig is om in Nederland te verblijven zonder verblijfsvergunning, (3) een belangrijk deel van de administratief verwijderden werd pas na een relatief lange GBA inschrijvingsduur uitgeschreven; het is onaannemelijk dat zij na een dergelijke lange verblijfsduur nog in substantiële mate te maken kregen met het niet verlengen of intrekken van het recht op legaal verblijf, en (4) groepen die tijdelijk niet rechtmatig in Nederland verbleven (bijvoorbeeld personen die in aanmerking zijn gekomen voor het zogeheten Generaal Pardon) behoren niet tot de administratief verwijderden; we rekenden alleen personen tot de groep administratief verwijderden die niet op een later moment, nadat ze al op regulier adres hadden gewoond, weer in het bevolkingsregister werden ingeschreven.

Belangrijkste bevindingen

Onder degenen die zich in de tweede helft van de jaren negentig van de vorige eeuw in Nederland vestigden, stond 31,6% op 31 december 2015 niet meer in de GBA ingeschreven; 4,3% was volgens de registraties teruggekeerd naar het land van herkomst (remigratie), 12,4% was geëmigreerd naar een ander land (vervolgmigratie) en 14,9% was administratief verwijderd zonder dat er een opvolgend woonland bekend was. We veronderstelden om verschillende redenen, die hiervoor uiteengezet zijn, dat personen uit de laatstgenoemde groep eind 2015 in meerderheid niet meer in Nederland woonden. We stelden tevens vast dat ongeveer 1 op de 10 migranten die eind 2015 in Nederland woonden een periode uitgeschreven was geweest uit het bevolkingsregister: zij hadden Nederland tijdelijk verlaten en/of verbleven een periode in Nederland zonder rechtmatig verblijf.

Als we ervan uitgaan dat de groep administratief verwijderden per 31 december 2015 inderdaad niet meer in Nederland woonde, dan kan de totale mate van vervolgmigratie en remigratie binnen enkele bandbreedtes worden bepaald. Als we de totale groep administratief verwijderden tot de vervolgmigranten rekenen, dan bedroeg de totale mate van vervolgmigratie tussen de 12,4% en 27,3% (12,4+14,9). Rekenen we deze groep tot de remigranten, dan bedroeg de totale mate van remigratie tussen de 4,3% en 19,2% (4,3+14,9).

Geregistreerde vervolgmigratie was vooral gericht op omliggende landen, met name het Verenigd Koninkrijk, op enige afstand gevolgd door België en Duitsland. Hoewel emigratie dus bij circa een derde van de vergunninghouders voorkwam, lijkt terugkeer naar het herkomstland vrij uitzonderlijk te zijn geweest: de toekomst van verreweg de meeste vergunninghouders lag naar het zich laat aanzien in Nederland of elders in (West) Europa. Onder Iraniërs was de Verenigde Staten het voornaamste bestemmingsland in het geval van vervolgmigratie (23,6%).

Geregistreerde vervolgmigratie kwam weinig voor in de eerste jaren na inschrijving in het bevolkingsregister, maar nam sterk toe in de periode vanaf vier jaar na inschrijving in de GBA, om vervolgens te pieken na acht jaar. Remigratie kende een meer lineair, constanter verloop over de tijd; de kans op geregistreerde remigratie neemt geleidelijk toe naarmate de periode sinds inschrijving toeneemt (zie hierna over de relatie tussen pensionering en remigratie). Administratieve uitschrijving met onbekende bestemming piekte vier tot vijf jaar na inschrijving in de GBA.

Er blijken duidelijke verschillen te zijn tussen blijvers, remigranten en vervolgmigranten als het gaat om geslacht, de leeftijd bij aankomst in Nederland, huishoudsamenstelling, herkomstland, de mate van naturalisatie en de sociaaleconomische status. Personen die relatief jong waren toen ze in Nederland aankwamen, zijn oververtegenwoordigd onder de vervolgmigranten, terwijl remigranten juist wat ouder waren toen zij in Nederland arriveerden. Vrouwen en personen die in gezinsverband naar Nederland kwamen, zijn oververtegenwoordigd onder degenen die aan het eind van de observatieperiode nog, of weer, in Nederland woonden. Onder de personen die in de observatieperiode geen Nederlander werden, lag het aandeel emigranten relatief hoog (62,9%). Echter, van degenen die wel tot Nederlander naturaliseerden, was een aanzienlijk deel uit Nederland vertrokken: ongeveer één op de vier (23,7%) genaturaliseerde vergunninghouders woonde eind 2015 niet in Nederland.

Personen die vanwege individuele omstandigheden vluchtten lijken zich in sterkere mate permanent in Nederland te hebben gevestigd dan personen die in sterkere mate waren aangewezen op bescherming op grond van de algemene situatie in hun herkomstland. Emigranten afkomstig uit landen waarvoor groepsgebonden beleid van kracht was, vestigden zich voor zover bekend echter vaker in een ander

Europees land dan dat zij terugkeerden naar het land van herkomst. Als er groepsgebonden beleid gold dan kregen alle personen die aannemelijk konden maken dat ze uit bepaalde herkomstlanden afkomstig waren een verblijfsvergunning op basis van algemene omstandigheden in het betreffende land (bijvoorbeeld een burgeroorlog).

Uit de *survival* en *competing risk* analyses blijkt dat zowel demografische als sociaaleconomische kenmerken van de vergunninghouders een effect hebben op de migratie-uitkomst. Mannen hadden een ongeveer 1,4 maal grotere kans om Nederland te verlaten dan vrouwen; personen die als minderjarige naar Nederland kwamen hadden een ongeveer 40% kleinere kans op emigratie dan personen die tussen de 45 en 55 jaar oud waren toen ze in de Nederlandse registers werden ingeschreven. Ook het samenwonen met een partner en het hebben van kinderen in Nederland verkleinde de emigratiekans. Vergunninghouders met een relatief zwakke sociaaleconomische positie – blijkend uit het ontvangen van een aan werkloosheid gerelateerde uitkering – hadden juist een verhoogde emigratiekans, vooral, maar niet uitsluitend, in de vorm van remigratie. De bevindingen ten aanzien van het effect van de sociaaleconomische positie (soms aangeduid als 'structurele integratie') op emigratie zijn in tegenspraak met resultaten van eerder onderzoek waarbij is gekeken naar terugkeer*intenties*.

Het herkomstland blijkt een invloed te hebben op de emigratiekans, en op het type emigratie, die we niet kunnen verklaren uit de reeds genoemde demografische en sociaaleconomische kenmerken van de vergunninghouders. Somaliërs hadden, zoals bekend, een relatief grote kans op vervolgmigratie, maar we zien eveneens een verhoogde kans op vervolgmigratie onder Angolezen en Soedanezen. Personen uit voormalig Joegoslavië hadden, onder statistische constanthouding van de andere gemeten demografische en sociaaleconomische factoren, de grootste kans op geregistreeerde remigratie, gevolgd door Irakezen en Soedanezen.

Twee bevindingen van de multivariate analyses zijn enigszins paradoxaal te noemen. Ten eerste blijkt het verwerven van de Nederlandse nationaliteit de emigratiekans maar beperkt te verminderen (namelijk met minder dan 10%). We zouden daarom zelfs kunnen spreken van een *naturalisatieparadox*: het hebben van de Nederlandse nationaliteit lijkt juist ook kansen te creëren voor met name vervolgmigratie in de Europese Unie en, in mindere mate, voor remigratie. De Nederlandse nationaliteit lijkt mede te fungeren als een soort Europese verblijfsvergunning: Nederlandse burgers mogen zich immers in andere EU Lidstaten vestigen als Unieburgers. De relatief hoge kans op geregistreeerde remigratie onder genaturaliseerde Nederlanders kan erop wijzen dat de Nederlandse nationaliteit deels fungeert als 're-immigratieverzekering': als de omstandigheden in het herkomstland tegenvallen, heeft de genaturaliseerde migrant het recht om zich zonder nadere toelatingseisen weer in Nederland te vestigen.

Een tweede onverwachte bevinding heeft betrekking op het effect van het afkomstig zijn uit een land waarvoor in Nederland groepsgebonden beleid van kracht was. We zouden namelijk verwachten dat het afkomstig zijn uit een dergelijk land samengaat met een verhoogde kans op remigratie: de gedachte achter dergelijke groepsgebonden beleid is immers dat personen in principe alleen worden beschermd tegen terugkeer met het oog op algemene omstandigheden in het land van herkomst die, bijvoorbeeld als een burgeroorlog is geëindigd (denk aan voormalig Joegoslavië), kunnen verbeteren. Het afkomstig zijn uit een land waarvoor groepsgebonden beleid van kracht was, blijkt echter vooral een determinant te zijn van geregistreeerde vervolgmigratie en administratieve verwijdering met onbekende bestemming, en niet zozeer van geregistreeerde remigratie. Dat kan erop wijzen dat groepsgebonden beleid asielzoekers aantrok die mede vanwege de relatief hoge kans op een

verblijfsvergunning in Nederland asiel aanvragen in plaats van een ander Europees land (of in Noord-Amerika), waarna een deel zich vervolgens vestigde in het land dat eigenlijk de voorkeur genoot. Een andere/aanvullende verklaring is dat personen uit dergelijke landen meer contacten hadden met asielmigranten elders in Europa, waardoor zij relatief veel gelegenheid hadden om zich elders bij die familie en/of bekenden te vestigen. In de onderzochte periode was het makkelijker dan tegenwoordig voor asielmigranten om, ook zonder dat zij de Nederlandse nationaliteit bezaten, verder te migreren naar een ander Europees land. Pas sinds 1997, sinds de komst van de Dublin overeenkomst, worden asielzoekers geacht alleen asiel aan te vragen in het eerste veilige land, en pas sinds de komst van Eurodac in 2003, kunnen overheden asielzoekers die elders in Europa al eens asiel aanvragen identificeren op basis van hun vingerafdrukken.

Een van de beperkingen van het onderzoek betreft het relatief grote aantal administratief verwijderden waarvoor geen opvolgend woonland bekend is. Dat maakt het lastig om uitspraken te doen over de totale mate van vervolgmigratie en remigratie vanuit Nederland. We konden niettemin vaststellen dat de meeste voorspellers van geregistreerde remigratie geen voorspellers zijn van administratieve verwijdering, terwijl diverse voorspellers van vervolgmigratie, met name de tijdsafhankelijke variabelen waarop de waarde al vastlag bij aankomst van Nederland (leeftijd van immigratie in Nederland, het behoren tot een land waarvoor groepsgebonden beleid gold, het herkomstland) juist sterk lijken op de voorspellers van administratieve verwijdering met onbekende bestemming. Op grond daarvan kan de hypothese worden geformuleerd dat het aandeel vervolgmigranten onder de administratief verwijderden met onbekende bestemming groter was dan het aandeel remigranten.

Beleidsimplicaties

De ervaringen met de asielvergunninghouders uit de tweede helft van de jaren negentig laten zien dat tijdelijk verblijf in Nederland geen regel was maar uitzondering. Terwijl de cumulatieve mate van emigratie met 31,6% weliswaar substantieel was, lijkt vervolgmigratie bovendien gangbaarder te zijn geweest dan terugkeer naar het herkomstland. Zelfs onder personen uit landen waarvoor groepsgebonden beleid gold – juist bij dergelijke landen lijken er mogelijkheden te liggen voor tijdelijke bescherming – was zowel het percentage geregistreerde remigranten (4,9%) als het percentage administratief verwijderden (14,8%) beperkt. Tevens valt op dat geregistreerde remigratie met name in de eerste jaren na aankomst nauwelijks voorkomt. De remigratiekans stijgt maar heel geleidelijk in de tijd, wat deels verklaard lijkt te worden doordat een stijgend aantal vergunninghouders na verloop van tijd de pensioengerechtigde leeftijd behaalt en naturaliseert (het is bekend dat een deel van de gepensioneerde migranten graag wil terugkeren naar hun geboorteland, en dat dat in het Nederlandse stelsel ook wordt gefaciliteerd, doordat zij AOW uitkeringen 'mee mogen nemen' naar het land van herkomst). In zijn Regeerakkoord stelt het kabinet Rutte III voor om de tijdelijke asielvergunning voortaan drie in plaats van vijf jaar geldig te laten zijn, waarna de vergunning eventueel met twee jaar verlengd kan worden voordat de vergunninghouder in aanmerking komt voor permanent verblijf in Nederland. Dit onderzoek laat zien dat het voornemen tot tijdelijke bescherming beperkt aansluit bij het migratiegedrag van de vergunninghouders in het verleden. Voor de meeste vluchtelingen resulteerde een verblijfsvergunning in langdurig verblijf in Nederland dan wel, naar het zich laat aanzien, elders in de Europese Unie. Het onderzoek levert nog een inzicht op dat relevant is voor het terugkeerbeleid: het positieve

effect van naturalisatie op geregistreeerde remigratie kan erop wijzen dat terugkeer met (tijdelijk) behoud van het recht op verblijf in Nederland de kans op terugkeer kan vergroten (internationaal staat dergelijke 'proefterugkeer' ook wel bekend onder de noemer *go and see*).

Op basis van het migratiegedrag van de vergunninghouders uit de jaren negentig van de vorige eeuw lijkt het, althans nu het Verenigd Koninkrijk heeft aangegeven de Europese Unie te zullen verlaten, slechts tot op zekere hoogte zinvol om asielzoekers *op basis van hun herkomstland* over Europese landen te spreiden. We zien voor Nederland in elk geval dat vervolgmigratie in ongeveer drie kwart van de gevallen betrekking had op de drie landen waarmee Nederland lands- of zee grenzen deelt. Het lijkt daarmee deels te worden bepaald door de afstand tot het eerste land van vestiging (het land waar de asielaanvraag is ingediend, kan overigens mede zijn uitgekozen vanwege de nabijheid ten opzichte van het land waar men zich uiteindelijk wil vestigen). Vervolgmigranten uit landen die voor kortere of langere duur deel uitmaakten van het Britse Rijk (bijv. Somalië, Soedan, Afghanistan) hadden weliswaar een duidelijke voorkeur voor het Verenigd Koninkrijk, maar het is de vraag of er in een Europese Unie zonder het Verenigd Koninkrijk veel mogelijkheden zijn om migranten te verdelen op basis van historische banden tussen asiel- en bestemmingslanden. De omvangrijke vervolgmigratie binnen Europa suggereert niettemin dat er meer nagedacht zou kunnen worden over een *Europees of bilateraal integratiebeleid*. Wellicht hebben personen elders in de Europese Unie – bijvoorbeeld net over de grens – meer kansen op werk dan in Nederland of hebben ze er (meer) familie. In die gevallen kan vervolgmigratie een gewenste uitkomst zijn. De huidige initiatieven om vergunninghouders door middel van individueel matchingsbeleid zodanig over Nederland te spreiden dat de arbeidsmarktuitskomsten worden geoptimaliseerd, zouden dan een internationale component krijgen. Zo zou het bijvoorbeeld een optie kunnen zijn EU-lidstaten vergunninghouders onderling te laten 'ruilen' als dat in beide landen de integratie bevordert. Ook bevestigt het onderzoek het belang van het beperken van internationale verschillen in inwilligingskansen in de Europese Unie. Dat verkleint de kans dat migranten op pragmatische gronden asiel aanvragen in landen met een hoge inwilligingskans, terwijl ze daar eigenlijk niet willen wonen, slechts beperkt in integratie investeren en na verloop van tijd verder migreren (terwijl men wellicht een hogere mate van integratie had bereikt als men zich gelijk in het definitieve bestemmingsland had gevestigd).

Er zijn vooralsnog geen aanwijzingen dat vooral kansarme vergunninghouders in Nederland 'achterblijven'. In tegendeel: er lijkt juist sprake te zijn van een oververtegenwoordiging van personen met een zwakke arbeidsmarktpositie onder met name de remigranten. De zich over de tijd verbeterende arbeidsmarktpositie onder vergunninghouders wijst dus niet alleen op een toenemend succes op de arbeidsmarkt, maar ook op selectief vertrek onder degenen die op grotere afstand van de arbeidsmarkt staan.

Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Het onderzoek heeft belangrijke inzichten opgeleverd op een terrein waarop nationaal en internationaal weinig bekend is, terwijl meer kennis van groot belang kan zijn voor de Nederlandse én Europese migratie- en integratiestrategie. Toekomstig onderzoek zou moeten proberen om enkele beperkingen van het huidige onderzoek te verminderen en zou tevens enkele in dit rapport gepresenteerde bevindingen nader onder de loep kunnen nemen. Onder de onderzoeksaanbevelingen zijn: (1) het op individueel niveau een koppeling maken tussen emigratieuitskomsten en IND

data over de ontwikkeling van de verblijfstitel van de vergunninghouder, (2) het gebruik van andere databronnen om migratie-uitkomsten en determinanten vast te stellen, bijvoorbeeld een (online) enquête, (3) het nader onderzoeken van de categorie administratief verwijderden en het mede op basis daarvan komen tot een onderbouwde statistische *prognose* van de vermoedelijke toekomstige emigratie onder recentere cohorten asielvergunninghouders, (4) het nader uitdiepen van de achtergronden van de sterke herkomstlandeffecten op de emigratiekans en het resulterende type emigratie, (5) het doen van nader onderzoek naar de aanwezigheid van diaspora in andere Europese landen op vervolgmigratie, ook in het licht van internationale verschillen in de inwilligingskans, (6) het onderzoek van verhuisgedrag *binnen* Nederland (zo is er een aanzienlijke trek naar de stad waarneembaar) en (7) het doen van onderzoek naar vervolgmigratie vanuit andere Europese landen naar Nederland: mede in het licht van het mogelijke vertrek van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie bestaat de mogelijkheid dat Nederland binnen Europa aantrekkelijker wordt als definitief vestigingsland.